GRĂDINA LUI GEORGE CĂLINESCU

Duduța Olian

„Oamenii excepționali sunt plini de surprize și au întotdeauna o necunoscută", scrie George Calinescu. Nu s-a gândit la el când a scris aceste cuvinte, dar teribil i se potrivesc. Personalitate plurivalentă, cu rădăcini renascentiste, George Călinescu a dat opere fundamentale în toate domeniile de activitate. Cine nu a citit *Cartea nunții*, *Enigma Otiliei*, *Bietul Ioanide*, *Scrinul negru*? A scris versuri, piese de teatru, a desfășurat o bogată activitate jurnalistică. Picta, cânta la vioară. Actor, regizor. Profesor genial, cuvintele lui rămân veșnic întipărite în inimile tuturor: „învățați!"; „noi trebuie să trăim 10.000 de ani!".

Sunt semnate de el monografiile: *Viața lui Mihai Eminescu*, *Viața lui Ion Creangă*, *Opera lui Mihai Eminescu* (5 volume), monografiile *Grigore Alexandrescu*, *Nicolae Bălcescu* și altele.

Istoria literaturii române este operă unică, monument plăsmuit cu trudă, migală și impresionantă exactitate.

Din cartea lui Ion Bălu, dedicată vieții lui Călinescu, aflăm că s-a născut la spitalul „Filantropia" din București, la 19 iunie 1899. Copilul primește numele de Gheorghe Maria Marin Vișa, după numele mamei.

Mama sa, fiică de țăran din jud.Olt, plecată de acasă împreună cu cumnata sa, din cauza bătăilor primite de la fratele ei, este angajată ca menajeră, chiar din Gara de Nord, de impiegatul C.F.R. Constantin Călinescu. Cumnatul acestuia, Tache Căpitănescu, grec de origine, o seduce. Copilul este înfiat de familia Călinescu. Mama adoptivă, dorindu-și foarte mult o fata, îl îmbrăca în rochițe, iar părul lung, cu bucle, era împodobit cu funde.

Târziu află adevărul în legătură cu tatăl său adevărat, despre decesul acestuia și despre originea sa grecească. „Eu sunt grec", spunea adesea.

Mama Marița a slujit în casa Călinescu, chiar fără simbrie, din dorința de a nu se despărți de copil. După moartea Mariei Călinescu, Marița locuiește în casa fiului său. Ființă aprigă, veșnic pusă pe ceartă, care nu suporta minciuna, moare in 1968 și este înmormântată la Cimitirul Herăstrău.

George Călinescu și-a ascuns tot timpul originea sa modestă. Dorea să se știe numai ce este, ce a devenit și nu de unde se trage. În copilărie era străin de natură. Revine la natură mai târziu, prin cultură.

Se căsătorește cu Alice Vera Trifu, la data de 23 aprilie 1928. Alice era în ultima clasă de liceu. Căsătorie fericită. Tatăl ei, ardelean, cumpărase o parte din pământurile cartierului Florească; creștea vite, cultiva zarzavaturi, avea grajduri cu cai de curse. Căsuța de pe str.Vlădescu 53 a primit-o moștenire de la socrul său. Până atunci au locuit cu chirie în mai multe locuri.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

Omul sfinteşte locul! Căsuţa, probabil un fost grajd, este astăzi muzeu, iar terenul din faţa casei l-a transformat într-o grădină botanică în miniatură.

Strada Vlădescu era o stradă aproape necunoscută, cu case mici, modeste, cu grădini invadate, primăvara, de liliac şi dalii.

Locul, aflat la sfârşitul străzii Vlădescu – numită astăzi *George Călinescu* -pe Banul Andronache şi începutul străzii Manu, îi aducea aminte de pământurile de acasă. Copacii enormi sfâşiau tăcerea cu foşnetul frunzelor şi pe câmpul ce se întindea spre lacuri păşteau nestingherite turmele. Până târziu, după întâiul război, colţul acesta de oraş a continuat să-şi păstreze înfăţişarea rurala. In 1951, când a fost numit director provizoriu la Institutul ce i-a preluat numele, a înlocuit gardul din lemn cu altul din cărămidă roşie combinată cu pietre de râu. Şi peluzele din grădina sunt tivite cu pietre de râu. A construit de o parte şi de alta a porţii două cămăruţe betonate, îngropate în pământ cu aproximativ 70 de centimetri, spre a nu depăşi înălţimea zidului. Într-una a transferat, în câteva dulapuri, cărţi care i se păreau de prisos; în cealaltă a pus o masă şi un pat de campanie. Aici va scrie şi se va odihni, în căldura caniculară a verilor bucureştene. Doar la doi metri depărtare trecea tramvaiul 5, zguduind pământul. Tot aici a locuit Marita, mama lui.

În vara anului 1960, cu drepturile de autor luate de pe *Scrinul negru,* şi-a etajat cămăruţele din stânga grădinii. Începuse să picteze pe sticlă, icoane, după o reţetă

Casa G. Călinescu – desen de Alexandru Olian

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

proprie şi le aşeza pe peretele exterior al casei sau deasupra uşii de la intrare, fiind fericit când erau observate. Pe frontonul casei, icoana Sfântului Gheorghe călare este o lucrare rămasă de pe urma scriitorului.

Locuinţa sa din str. Vlădescu, ca şi grădina, poartă amprenta gustului şi fanteziei sale, până în ultimul amănunt. Micuţa curte-grădină, configurată de el, avea ceva mirific, la mijloc cu îngustul bazin dreptunghiular (azi dispărut, acoperit), prevăzut cu guri de havuz, cu pergole pe de laturi, cu o bogată vegetaţie. De pe pragul casei, George Călinescu îşi privea adesea opera de arhitect-grădinar, cu binoclul întors, pentru a avea perspectiva unei prelungiri a planurilor, peste limita redusă.

Uneori era găsit în grădină, urmărind înduioşat deplasarea greoaie a micii sale broaşte ţestoase, Seneca, pe dalele de piatră din faţa grădinii.

În grădină, printre pomi, tufe de liliac sau trandafiri, crini albi pitici ori tufe de zmeură şi lămâiţă, puteau fi văzute sculpturi: în dreapta, bustul scriitorului însuşi, in marmură albă (un cap leonin), semnat de sculptorul Onofrei; un mic gigant de Paciurea (azi dispărut); un centaur de Ion Jalea; în faţa intrării principale, o mască din bronz, semnată Oscar Spaethe; pe un soclu de cărămidă, un leu din piatră (vestigiu roman adus de la Sarmizegetusa); în stânga grădinii, un bust de femeie realizat de Oscar Han; pe zidul exterior, femei de bronz din basorelieful lui Medrea. Zambaccian, care îl vizita adesea, aproape orb fiind, se încurca în tufele de trandafiri din grădină.

Ideea bazinului i-o sugerase Goethe, care imaginase într-o lucrare, o fântână arteziană cu o mie de ţevi, ce întruchipa dominarea şi dirijarea creaţiei în formele ei particulare.

George Călinescu a tocmit câţiva oameni şi le-a dat indicaţii amănunţite: din faţa porţii va porni un bazin îngust, betonat, până în apropiere de intrarea bibliotecii, prevăzut cu guri de havuz ascunse printre tufele de trandafiri. „Primavara, o puzderie de albine se strângeau în jurul bazinului, câte un fluture se rătăcea, îngrozit, printre cele 19 jeturi de apă; pe fereastră intrau şi ieşeau „năuce" viespi atrase de culorile chilimurilor şi ale tablourilor" (Ion Bălu).

Soţia lui mărturisea: „Bazinul este creaţia soţului meu. De jur împrejur erau jeturi de apă, ascunse printre tufele de trandafiri. Deasupra bazinului se întindea o creangă a dudului din grădină. Pe ea erau agăţate colivii cu canari şi papagali pitici. Când dădeam drumul la apa care ţâşnea la început în sus, ca să se reverse apoi în ploaie măruntă, multiplu colorată de razele soarelui, păsările din colivii începeau să se întreaca în triluri."

În timp ce turna betonul pentru bazin, care nu era deloc mare, ci proporţionat cu spaţiul în care era amplasat, George Călinescu scria şi paginile din *Scrinul negru*, unde un număr de o sută de jeturi erau proiectate pentru efectul pe care-l urmărea Ioanide, ca să-şi uimească invitaţii.

Cele două odăiţe de lângă gardul din stradă, pe jumătate intrate în pământ, pe care cineva le-a numit, într-o revistă literară, „bunkere", au fost construite în scopul cel mai paşnic cu putinţă. Acolo se retrăgea să exerseze la vioară, fiindcă îi plăcea rezonanţa deosebită a pereţilor; tot de acolo privea de jos în sus grădina năpădită de vegetaţie primăvara, ca să aibă perspectiva unui fund de mare. Studia şi cânta la vioară lucrări dificile de Bach, Beethoven, Lalo.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

S-a desfătat ani de-a rândul în interminabile dialoguri cu fratele sau, câinele. Fofează a fost un câine deosebit de inteligent și de sensibil. Figura lui era luminată de ochii pătrunzători și vioi. Alexandru Rosetti, prietenul și editorul scriitorului, mărturisește: « Din când în când ieșea, în tovărășia câinelui său grifon și se îndrepta spre terenurile vagi din dosul casei sale, care se întindeau înspre marginile orașului » .

Curierul revistei „*Contemporanul*" primea plicul cu „Cronicile optimistului", la poartă, din gura lui Fofeaza.

Fofează a intrat în istoria literaturii ca personaj de roman, sub numele de Stolț. Pomenit și în *Cronicile optimistului*. Când stăpânul a fost plecat în China, Fofează nu a mai mancat. Când i s-a dat o haină a scriitorului, s-a culcat pe ea cu voluptate.

Seara, pornea, însoțit de Fofează, către capătul dinspre lacuri al străzii Rahmaninov. Prefera drumul de țară dintre malul de lut al lacului Floreasca și castanii înalți, spre care se întindeau atunci gardurile câtorva vile ce păreau izolate în câmplul de la marginea orașului.

Fofează a murit de bătrânețe. În ultimele clipe s-a târât din colțul lui, ocolind manuscrisele pe care nu călca niciodată, s-a culcat pe pieptul stăpânului și în clipa aceea, inima lui a încetat să mai bată. Stăpânul, omul, a suferit enorm la moartea lui Fofează.

I-a săpat singur groapa și l-a înmormântat în grădină, să-l aibă mereu aproape. În ziua aceea, stăpânit de grea tristețe, George Călinescu nu a vrut să vadă pe nimeni. I-a comandat o piatră funerară și pietrarul a gravat pe ea, în limba latină: *Cave canem*. (Ferește-te de câine).

A cerut lui Ciucurencu să introducă imaginea lui Fofează într-un tablou comandat de el, o copie după Tizian.

În ființa scriitorului se păstrau, miraculos, toate vârstele. Nici una nu a exclus pe cealaltă. Iată ce povestește Aurel Leon: „Primăvara lui 1936, (...) într-o zi l-am căutat acasă. Nu sosise încă. L-am așteptat între răzoare. Când a venit, m-a luat la descusut de la portiță. Vorbind, și-a aruncat pardesiul în brațele duduii Alice, i-a pus, râzând, pălăria pe cap și am intrat."

A fost un om cu inima caldă și n-a purtat ură nimănui. A uitat orice necaz pricinuit de cineva. Tot Alexandru Rosetti scria: „Cu firea lui de artist, George Călinescu știa să creeze atmosfera de sărbătoare care te cuprindea încă înainte de a pătrunde în cămărușele luminate feeric, din fundul grădinii sale. Aici, de sărbătorile Crăciunului, reunea câțiva prieteni și cunoscuți care se lăsau răpiți și se afundau într-o angelică beatitudine."

Bolnav fiind, în grădină se auzea vocea lui înregistrată pe bandă de magnetofon. Moare în anul 1965, în luna ghioceilor și a brândușei.

George Călinescu era actor. Totul la el era spectacol.

Iorgu Iordan îl așază pe marele cărturar, artist și scriitor, alături de Hasdeu și de Iorga.

În anul 1987, am vizitat muzeul și grădina, împreună cu soțul meu, graficianul Alexandru Oilan. În desenul său, din albumul intitulat *Memorabile*, se vede gardul, portița din fier forjat, puțin din acoperișurile celor două cămărușe de lângă gard, vișinul altoit, icoana de pe frontispiciul clădirii din stânga, iar in fund, căsuța muzeului.

Pe fosta stradă Vlădescu, care astazi îi poartă numele, blocurile și vilele au înlocuit căsuțele și grădinițele cu tufe de liliac.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

Alături de familia scriitorului, locuia fratele doamnei Călinescu, profesor la Iaşi. Pe locul acesta s-a înălţat o clădire din beton şi sticla, care şocheaza prin forma ei şi care fură din lumina grădinii.

Plimbându-mă prin grădina lui George Călinescu, doamna Daniela Şerban, custodele muzeului, suflet sensibil, fiinţă pură, contopită cu spiritul acestei case, îmi arată plante şi pomi de pe vremea scriitorului: leuşteanul plantat lângă bustul său, este menţinut în viaţă; socul de la mormântul lui Fofează; viţa-de-vie de la gardul despărţitor. Tufele de liliac alb şi mov, vişinul altoit de la poartă, zarzărul cel bătrân şi puiul lui, crescut alături; un arbust cu flori galbene, ce înfloreste întâiul, primăvara. *Chipiul turcului* , o plantă cu flori roşii, agăţată pe poartă, prin cine ştie ce minune, a ajuns peste drum, pe poarta părinţilor Trifu. O rădăcină s-a strecurat pe sub pământ, de-a latul străzii, până la casa socrilor. Să fie un semn al dragostei lor comune?...

Bazinul nu mai există. Nici gardul din sârmă, cu ochiuri mari, ce despărţea cele doua clădiri. Doamna Şerban mi-a spus că se va strădui să refacă măcar un fragment din gard, ca să se ştie că a existat. Pe gard era agăţată o plantă numită *mâna Maicii Domnului.*

A plantat teiul pletos în amintirea lui Eminescu, atât de iubit de George Călinescu. Lăstarul a fost adus de la Palatul Căciulaţi, 40 de km după Otopeni.

A salvat o tulpină de vişin bătrân care a murit, împodobind-o cu caprifoi. Pe marginea bazinului au existat crini albi pitici, cu frunze mari, în formă de inimă, care nu mai existau. De la o vecină, a luat crini şi a plantat.

Trandafirii rosii, galbeni, albi, au îmbătrânit. Vor fi plantaţi alţii, tineri, pentru ca grădina să arate aşa cum cum era pe vremea marelui scriitor.

Stâlpii din cărămidă roşie sunt o aluzie la roşul Tizian, culoarea preferată a marelui scriitor?

Ascuns în tufişuri, scăldându-se în bazin, dormind la umbra liliacului, jucându-se cu broscuţa ţestoasă, vestind sosirea musafirilor şi bucurându-se de prezenta lor, Fofează era sufletul gradinii...

Max, câinele cumpărat mai târziu nu avea calităţile lui Fofează.

Grădina e vie, ca şi opera celui ce a creat-o.

Ca istoric literar, Călinescu se distinge prin temeinicia informaţiei, prin fineţea analizei şi calitatea expresiei, a stilului; prin opera sa extraordinar de variată, prin capacitatea creatoare, este una din personalităţile reprezentative ale culturii româneşti.

George Călinescu îi scria lui Alexandru Rossetti: „Pun mai presus patria, decât interesele mele personale."

George Calinescu's Gardens

SUMMARY

As a delicate, sensitive soul, the actress Duduţa Olian describes the garden of a very special character of the Romania literature, the writer and literary critic George Călinescu - a good opportunity for her to evoke her visit to the memorial house – and gardens - sketched by her husband, the scenographer Alexandru Olian.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro